

Michele Giulio MASCIARELLI, *Il »grido« di Benedetto XVI. Dall'emergenza educativa alla pedagogia del cuore, Todi-PG, Tau Editrice, 2009., 164 str.*

Polazište knjige svećenika mons. Michele Giulia Masciarellia *Il 'grido' di Benedetto XVI. Dall'emergenza educativa alla pedagogia del cuore* jest pismo Svetog Oca koje je uputio u prigodi Dana katoličke škole Rimskoj biskupiji 21. siječnja 2008. godine *Lettera alla Diocesi e alla città di Roma sul compito urgente dell'educazione*.

Ova knjiga problematizira pedagogiju koja stavlja naglasak samo na obrazovanje. Odgoj je djelovanje srcem, ne samo glavom i rukama, odgaja se zalažući se i dajući svoje srce. »Papa odgoja« uputio je vapaj Crkvi i cijelom čovječanstvu da se iziđe iz teškog stanja u odgoju i da se vrati prakticiranju pedagogije srca. Trebamo biti zauzeti za odgoj novih generacija na kojima ostaje svijet. Za njihovu sposobnost da se znaju orijentirati u životu i razlikovati dobro od zla, za njihovo zdravlje, ne samo fizičko, nego i moralno. Shvaćajući važnost te problematike, Biskupska konferencija Italije posvetila je ovo desetljeće (2010. – 2020.) odgoju.

Masciarellijeva studija ima sedam poglavlja od kojih svako započinje jednim prikladnim citatom. Prvo poglavlje nosi naziv *Vapaj Benedikta XVI. o žurnom problemu odgoja*. U njemu autor u pet teza obrazlaže gore spomenuto Papino pismo. Prva teza govori o važnosti *prisutnosti odgajatelja*. I to ne o bilo kakvoj prisutnosti, nego ljubaznoj, nježnoj i prijaznoj prisutnosti. Na udaljenosti se može poučavati i prenositi

kompetencije, ali ne i odgajati. Za odgoj je potrebna blizina i pouzdanje koji se rađaju iz ljubavi jer odgaja se blizinom i susretom, rekao je Papa. U drugoj tezi govori se o odgajanju *dajući sebe*. Papa nas upozorava da svaki pravi odgajatelj zna da treba darovati nešto od samoga sebe. Ne može se ograničiti samo na pružanje znanja i informacija, ostavljajući sa strane pitanje o istini, naročito o onoj istini koja može biti vodič u životu. Treća teza napominje da i *trpljenje sačinjava dio odgoja*. Zbog toga, nastojeći zaštititi najmlađe od bilo kakve teškoće i iskustva boli, unatoč dobrim namjerama, mogli bismo odgojiti krhke i nevelikodušne osobe. Sposobnost za ljubav odgovara sposobnosti za patnju i to za patnju zajedno s drugima – napomenuo je Sveti Otac. Četvrta teza govori o možda najosjetljivijoj točki u odgoju: pronalaženju točne *ravnoteže između slobode i stege*. Znamo da se bez pravila o ponašanju i o životu, koja se dan za danom poštuju u malim stvarima, karakter ne oblikuje i osoba nije pripremljena za suočavanje s kušnjama kojih će biti u budućnosti. Uz to je svakako potrebno i prihvaćanje rizika slobode na što je potaknuo i Sveti Otac, ali ostajući uvijek spremni za pomoć i ispravljanje mladih. Pritom im ne treba udovoljavati u svim njihovim potrebama, praviti se kao da se ne vide njihove pogreške ili još gore, složiti se s njima kao da su one nove granice ljudskoga napret-

ka – upozorio je Papa. Odgoj je uspješan ako smo mlade naučili uspješno se koristiti slobodom. Peta teza spominje da je u odgoju potrebna *samorefleksija odgajatelja*. Tako Papa kaže da je odgoj plod iskustva i kompetencije, ali se stječe prvenstveno u povezanosti s vlastitim životom i osobnom uključenošću, izražavajući istinsku ljubav. Odgajatelj je svjedok istine i dobra. Istina, i on je slab i može pogriješiti ali potrebno je uvijek ponovno tražiti da se stavi u jedinstvo sa svojom misijom. Odgajatelj treba svjedočiti vrijednosti za koje se zalaže. Možemo reći da se vrijednosti prenose s jednog života na drugi kao zarazna bolest, zajedničkim odnosima i svjedočenjem. Ako nema svjedočenja, odgajatelj ostaje razočaran u svog odgajatelja.

Papa pismo završava dvjema mislima. U prvoj nam osvještuje da smo svi odgovorni za odgoj naših mladih, prvo osobno a onda i kao građani jedne države i kao članovi čitave ljudske obitelji. Odgoj je najbolja investicija u jednom društvu. Treba samo imati strpljenja jer će nam se uzvratiti sve što uložimo u odgoj. Budući da je to dulji put i rezultati nisu odmah vidljivi, u drugoj misli, Papa je zaokupljen teološkom krjepošću nade koja nam pomaže da ustrajemo na zahtjevnom putu odgajanja. Zbog toga Papa krjepost nade drži dušom odgoja i nadodaje: »S nadom, odgoj je naj-dostojnije djelo koje čovjek može ispuniti« (21).

Drugo poglavlje naslovljeno je *Odgajati u vremenu koje je nevjerno*. Tu Masciarelli donosi svoje promišljanje o današnjim generacijama koje određuju budućnost.

Novi odgoj, stvoren s jakom potrebom za vrijednostima, trebao bi pomoći živjeti bolje sutra produbljujući misterij čovječnosti, tražeći razloge bitka, oslobađajući se opasnog utjecaja mode i ispunjavajući moralnu prazninu. Zbog toga bi trebali vratiti prvenstvo odgoju. Odgojno je iskustvo prisutno kao temeljna dimenzija ljudskog života i suživota u društvu. Odgoj bi trebao izići prvenstveno iz obitelji koja je prva »odgojna agencija«. Trebamo započeti ponovno odgajati. Zato su nam potrebni uvjerljivi primjeri koji su raspoloživi njegovati pedagoški moment kao vrijednost u sebi, ali također i u uvjerljivosti da se na taj način priprema popravak »poderane tkanine društvenog života« (28).

O *odgoju za vrijednosti* govori se u trećem poglavlju. Odgojna avantura složena je i mudra vježba života u kojoj je nadnaravno iskustvo u mogućnosti sugerirati uzvišenije značenje života. Kako bi odgojna avantura mogla sve uvjerljivije odgovoriti na egzistencijalne zahtjeve, javlja se potreba da pedagoška refleksija ponovno uzme u razmatranje temu vrijednosti i kroz to nađe svoje utemeljenje za odgojni plan. Potreban je dakle povratak odgoju za vrijednosti. U današnje vrijeme svjedoči smo individualnog i grupnog egoizma koji predstavljaju rizik dehumanizacije našeg vremena. Zbog toga je potrebna jedna solidna i duboka pedagogija koja će biti centrirana na jakim vrijednostima osobe, onoga što ona izražava, sadrži i predstavlja. Treba se usuditi i imati hrabrosti ponovno započeti temu o vrijed-

nostima u današnjem vremenu u kojemu nam se možda čini da je to teško na raznim nivoima. Treba se vratiti jednoj »obrnutoj pedagogiji« koja će imati hrabrosti naučavati ono što je drukčije od slogana »tako svi rade« a bez kritičkog promišljanja koliko je to dobro. Neke su naime pedagogije koncentrirane samo na stručno-tehnološki ishod, na didaktičku funkcionalnost i na potrebe potrošačkog mentaliteta. Obitelj je kao prva odgojna institucija pozvana vježbati se u filtriranju svih informacija i poruka koje do nas stižu. Zbog toga se i odgajatelji pozivaju da svjedoče svoje profesionalne vrijednosti. Osim obitelji i škola je mjesto na kojem se mogu prenositi vrijednosti. Autor nas ohrabruje da je danas vrijeme odgoja: »kada sve izgleda tamno, svjetlo odgojne inteligencije nam pomaže; kada sve izgleda slabo, potrebna je pomoć snage odgoja; kada se osjećamo izgubljeno, treba se hitno usmjeriti prema odgojnoj mudrosti« (40). Na kraju poglavlja spominje se evanđelje i Isusov govor o blaženstvima kao kodeks vrijednosti (Mt 5,3-11).

Četvrto poglavlje govori o *odgoju srca i žurnom problemu odgoja*. Tu nam autor osvještava da se čovjek odgaja iznutra i da je »otvorenost zvijezda odgoja u ljubavi« (51).

Imati srca u kontekstu odgoja znači sposobnost uklopiti se u okolinu i dubinu čovjeka te ostvariti empatiju na svim razinama. U povijesti pedagogije, pedagogija srca uvijek je bila koncipirana u terminima visokoga ideala, nikada kao nešto što nije dobro. Danas se na inteligenciju srca

gleda kao na raspoloživost »biti sa sobom i biti s drugima, biti za sebe i biti za druge« (49). U ovom poglavlju autor nas podsjeća na karakteristike prave ljubavi koja nema interesa, pruža slobodu, drži uvijek jedno odstojanje, razumna je i u isto vrijeme napominje kako podmiriti opasnosti koje se mogu kriti u ljubavi nazivajući ih »afektivna fama« (56). Istinska ljubav u odgoju je ljubav koja je čista, zaboravlja sebe, daruje se i ništa ne traži te tako želi pomoći voljenoj osobi da raste.

U petom poglavlju svećenik Masciarelli donosi primjer *sv. Ivana Bosca, vjernog učitelja pedagogije srca i preventivne pedagogije*. Poglavlje i započinje izrekom sv. Ivana Bosca: »Odgoj je stvar srca...« (61) Srce je za don Bosca *biblijsko srce*. To je mjesto na kojem čovjek odlučuje o smjeru koji će dati svojoj egzistenciji, jača svoju volju, radi konkretne izbore i to prvotno one koje su osnovne za njegov život. Stožer odgoja za don Bosca jest poštovanje dostojanstva drugoga. U temelju njegova odgoja je okrenutost prema drugome. Don Bosco je govorio: »Kako bismo odgajali treba sići s vlastitim srcem u srce odgajanika, i kada on odgovori, sav odgoj je osiguran« (64). U današnjem vremenu koje je okarakterizirano individualizmom, osjeća se potreba za interpersonalnim odnosima: »biti s drugima (društvo), biti za drugoga (služenje), ali također u rastućoj svjesnosti bivanja zahvaljujući drugom (primanje)« (65). Govori zatim o traženju susreta u uzajamnosti. U dijalektičkom modelu uzajamnosti, oni koji sudjeluju pozvani su biti aktivni, sposobni realizirati krea-

tivnu izmjenu pazeći pritom da se nikoga ne upropasti.

Promišljanja autora nastavljaju se u šestom poglavlju u kojem se govori o *Papinoj poruci i izazovu odgoja u Crkvi u Italiji*.

Papa upućuje na to da je osoba središte odgoja pa je potrebno odgajati osobu, njezinu inteligenciju, slobodu i ljubav. Govori zatim o posredovanju evangelizacije u djelu odgoja. U izazovu odgoja Crkve u Italiji osvješćuje potrebu investiranja u odgajanje. Treba ga staviti odgoj u srce života, odgajati u svakodnevnicima, odgajati u potrazi i ponudi smisla, odgajati ga kao kršćanskog učenika, te naposljetku odgajati ga u svetosti. *Put odgoja* stavlja se iznad drugih pastoralnih putova kao dug, dobar, lijep i istinski put. *Dug put* je jer potpuni i istinski odgoj ne daje nikada odmah rezultate. *Dobar put* odgoja, jer je uvijek orijentiran prema etičnosti, što nam dokazuje i povijest pedagogije. Put odgoja je *lijep put* jer odgojno djelo dotjeruje, oplemenjuje, harmonizira, čisti, osvjetljuje, ozdravlja i čini da se razvijaju potencijali ljepote koji počivaju na dnu čovječjeg srca. Odgoj je *istinski put* jer odgojno djelo sa svojim raznim intervencijama otkriva i obrazlaže osobnu specifičnost svakog odgajnika.

Autor knjigu završava *pedagoško-didaktičkim nacrtom kršćanskoga odgoja*. Ovo poglavlje se sastoji od dvaju dijelova. U prvom se govori o »pedagoškom tronošću« a u drugom o »didaktičkom tronošću«. »Pedagoški tronožac« sastoji se od odgajanja u odgovornosti prema Bogu, prema čovjeku (to je imperativ koji je prisutan u

cijeloj judeokršćanskoj tradiciji: »odgovor na Božju ljubav je ljubav prema bližnjemu«) i prema svijetu (101). »Didaktički tronožac« sastoji se u odgoju s vjerom, s ljubavlju i s nadom.

U dodatku knjige Masciarelli je donio sažetak o blaženom *Antoniu Rosminiju-Serbati* (1797. – 1855.), kojeg autor naziva »filozofom i teologom na putovima pedagogije« (131). Rosmini polazi od čovjeka pojedinca do društvenog čovjeka, od osobnog aspekta do onoga zajedničkog i u tom kontekstu koji je on izlagao odnosi su ono što čovjek mora imati da bi mogao druge odgajati. Antonio Rosmini je elaborirao svoj odgojni projekt 1814. – 1830. godine i nazvao ga *Obnova – pedagogija kao snaga obnove*. Pripada plejadi velikih pedagoga talijanskog preporoda. Odgojnom djelovanju dao je zadatak da formira čovjeka, integralno i harmonično u svakoj od svojih mogućnosti (osjećaji, razum, volja) za sve oblike socijalnog života (obitelj, nacija...) a također i za sebe samoga. Jedino nakon što smo formirali čovjeka, moguće je od njega napraviti radnika, profesionalca ili zanatliju. Odgoju dakle treba prethoditi formacija unutarnjeg čovjeka »ono što um shvati, srce može osjetiti i djelo pokazati« (159). Formacija, po Rosminiju ne iscrpljuje svoju dinamiku u horizontalnosti, nego nalazi svoje središte u jedinstvu s drugima, u Bogu koji je za njega vrhovni princip odgoja. Svoje izlaganje o Rosminiju i cijelu ovu studiju Masciarelli završava Rosminijevim citatom »Samo veliki ljudi oblikuju druge velike ljude« (162).

Ova knjiga talijanskoga govornog područja, kako sam podnaslov kaže vodi nas *od žurnog problema odgoja do pedagogije srca*. Papa u svom pismu i mons. Masciarelli nastojali su približiti i protumačiti put kojim bi trebalo ići svima koji rade s djecom i mladima na bilo koji način. Autor ove

knjige ozbiljno je shvatio Papinu poruku i napravio cijelu studiju na osnovi nje, želeći na taj način dati svoj doprinos provođenju u djelo pedagogije srca u odgajanju budućih generacija. A kakav je moj doprinos tomu?

Marijana Ćuk